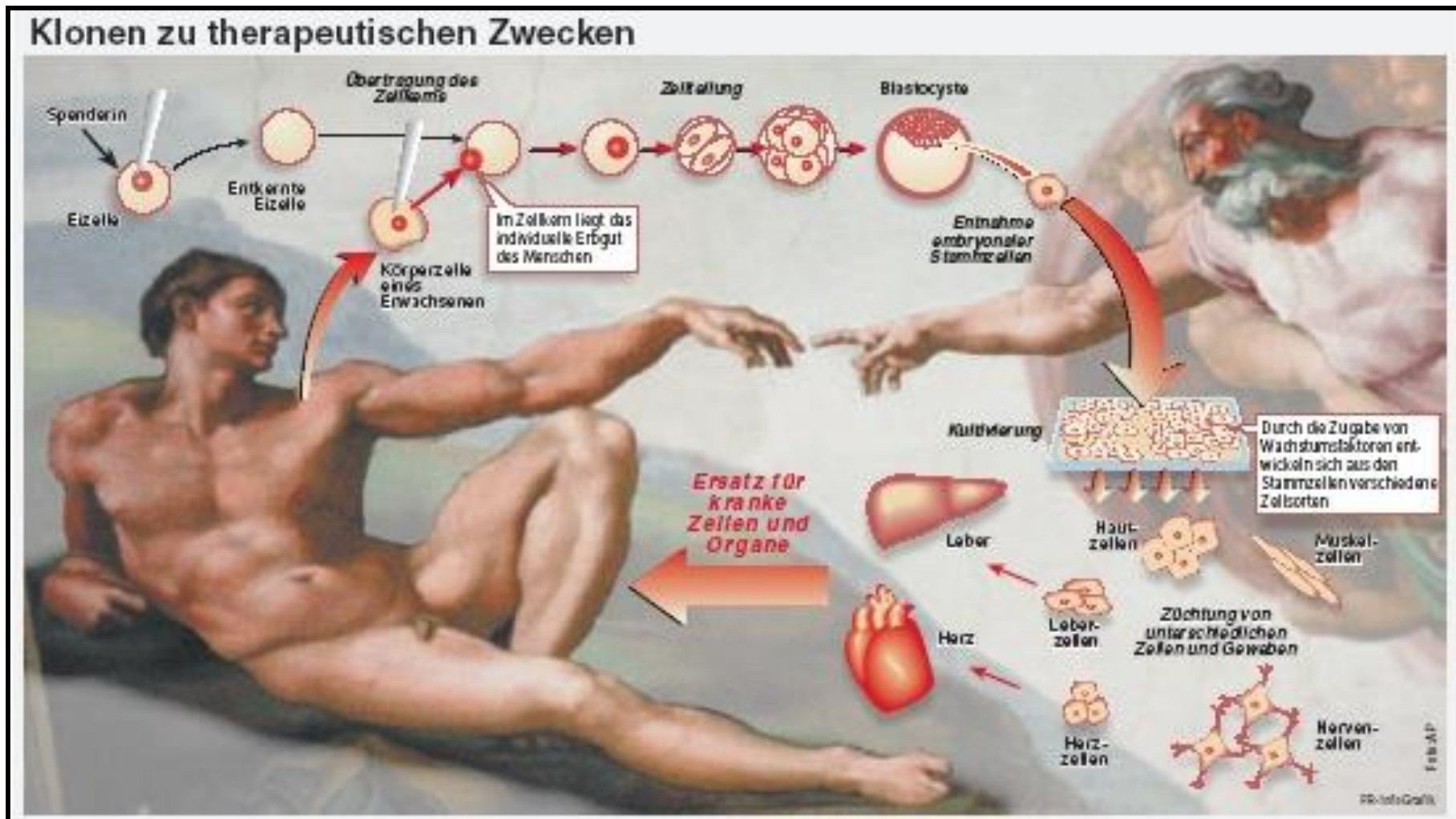

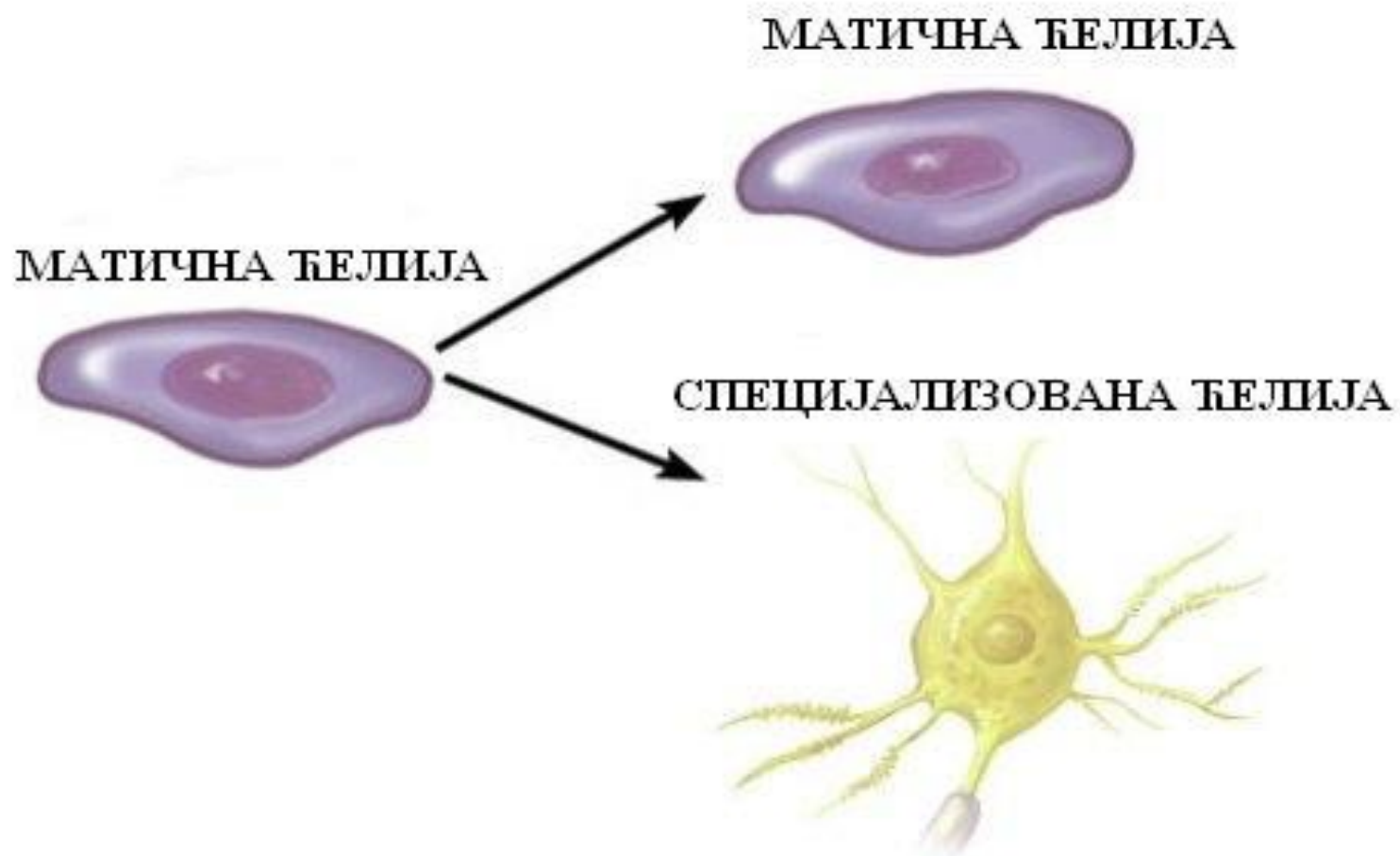
Матичне ћелије тумора

Матичне ћелије

Матичне ћелије су само-обнављајуће, неспецијализоване ћелије способне да диферентују у различите типове ћелија.

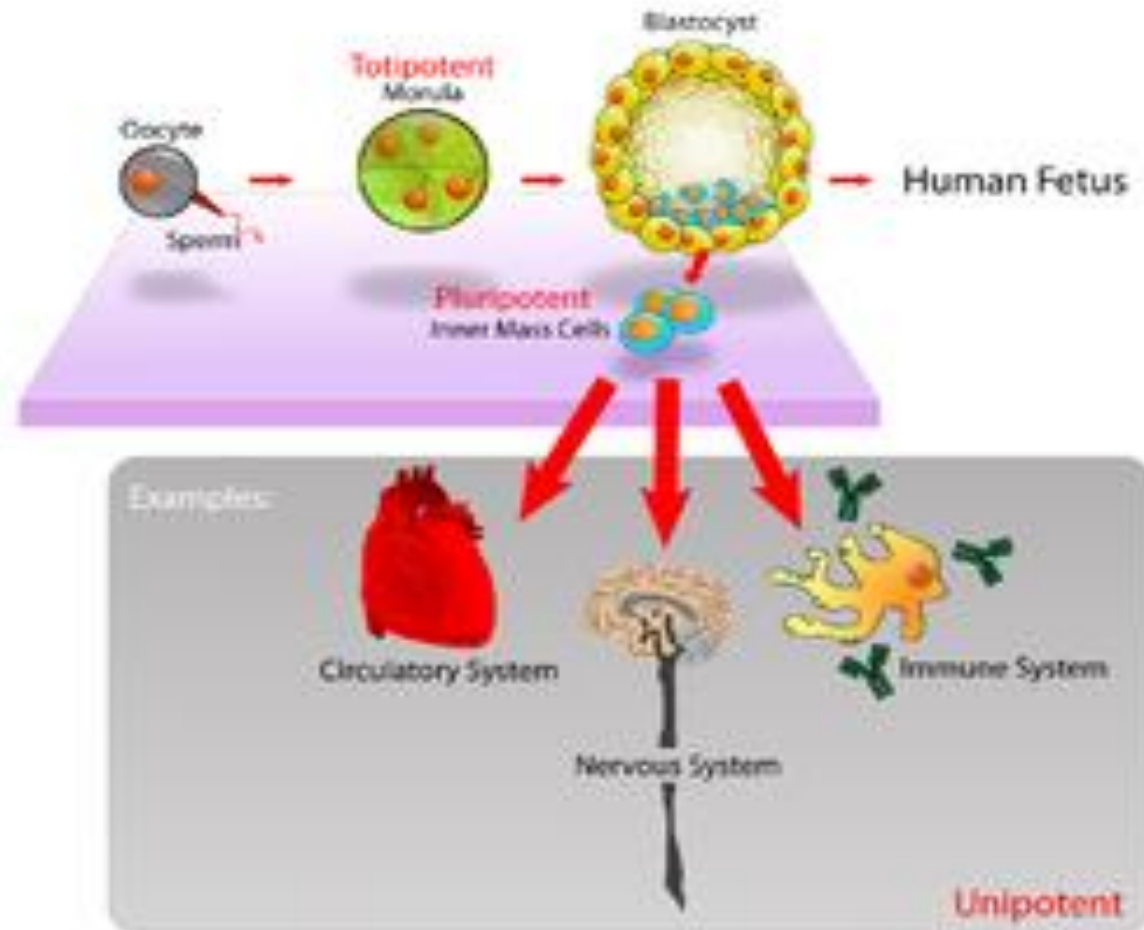

Асиметрична деоба матичних ћелија

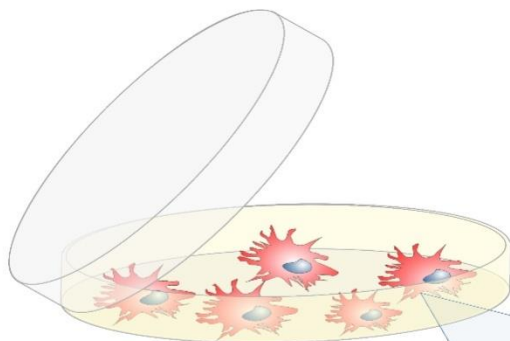

Одлике матичних ћелија

- нису специјализоване, не старе, деле се дуги временски период
- одликује их способност за **самообнављање**, **клоногеност** и **потентност**

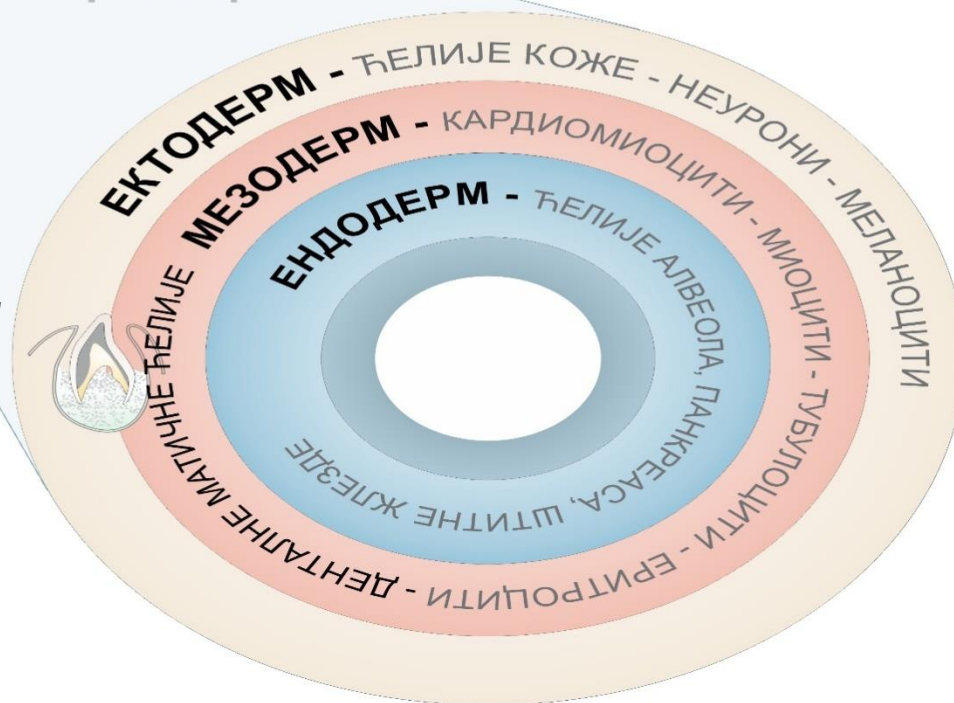
Матичне ћелије...

ESCs

... су недиференциране ћелије које поседују висок пролиферативни капацитет и могу да диференцирају у велики број различитих ћелија...

ДИФЕРЕНЦИЈАЦИЈА

...у зависности од ткива из којег се изолују деле се на **ембрионалне** и **адултне** матичне ћелије које се међусобно разликују по свом пролиферативном капацитету и способности за диференцијацију.

Подела матичних ћелија

Први пут су откривене 1960 године и то као:

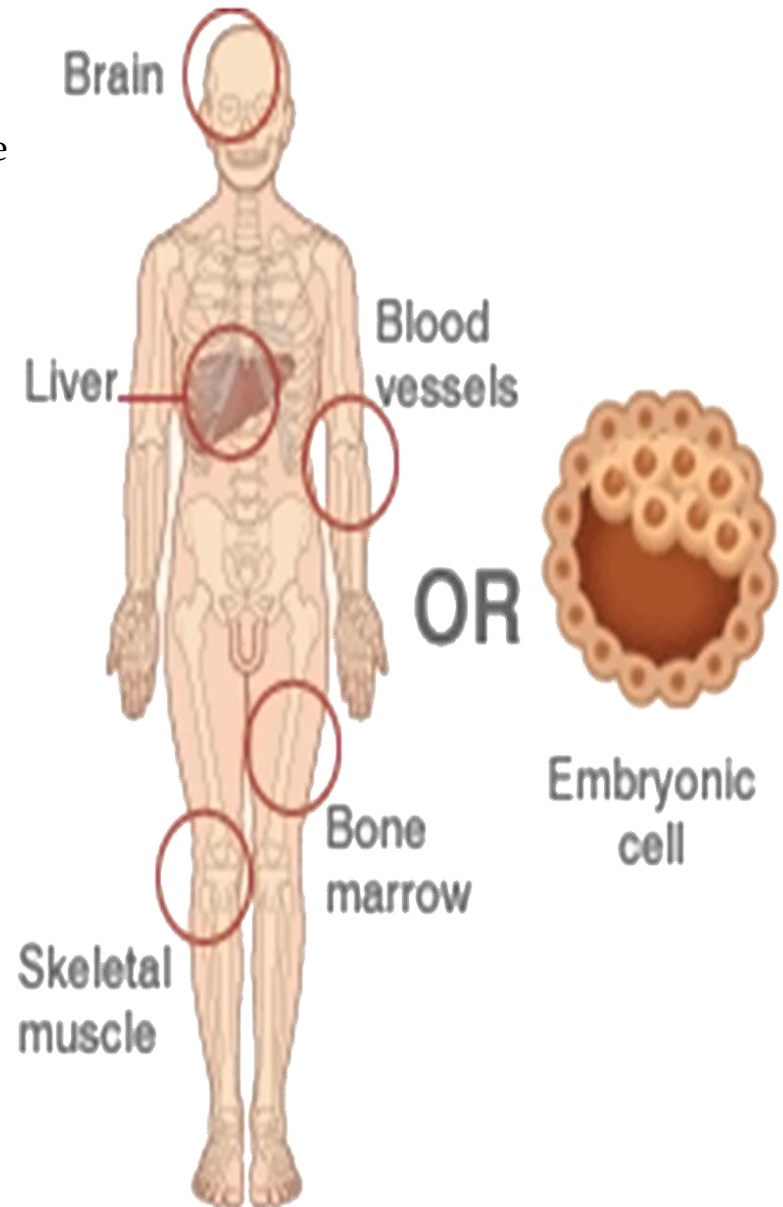
- *хематопоеетске матичне ћелије*, из којих настају све ћелије крви;
- *стромалне матичне ћелије костне сржи*, из којих могу да настану ћелије кости, хрскавице, масног и везивног ткива.

Деведесетих година матичне ћелије су на основу ткива из којих су изоловане, подељене на:

1. Ембрионалне матичне ћелије (ESCs)

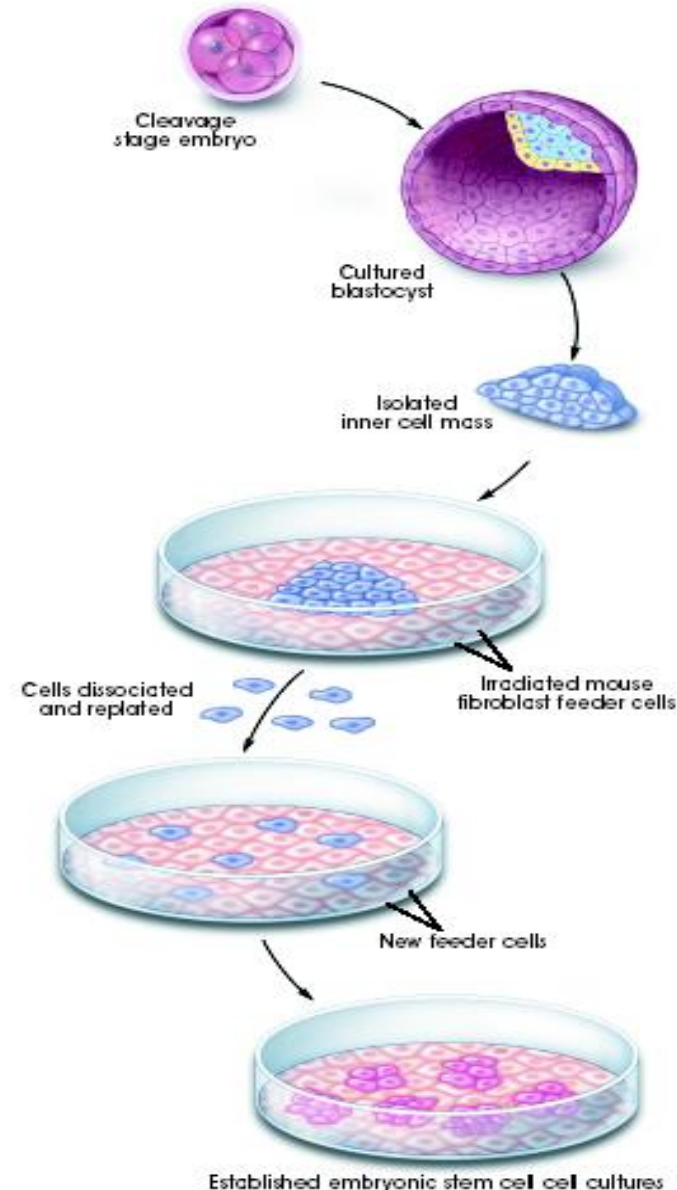
2. Адултне матичне ћелије:

- мезенхималне матичне ћелије (MSCs)
- индуковане плурипотентне матичне ћелије (iPSCs).

Ембрионалне матичне ћелије (ESCs)

- Хумане ембрионалне матичне ћелије (hESCs) су први пут изоловане 1998. године (Thompson et al).
- Изолују се из унутарћелијске масе бластоцисте.
- Недиферентоване, плурипотентне ћелије из којих могу да настану све ћелије организма.

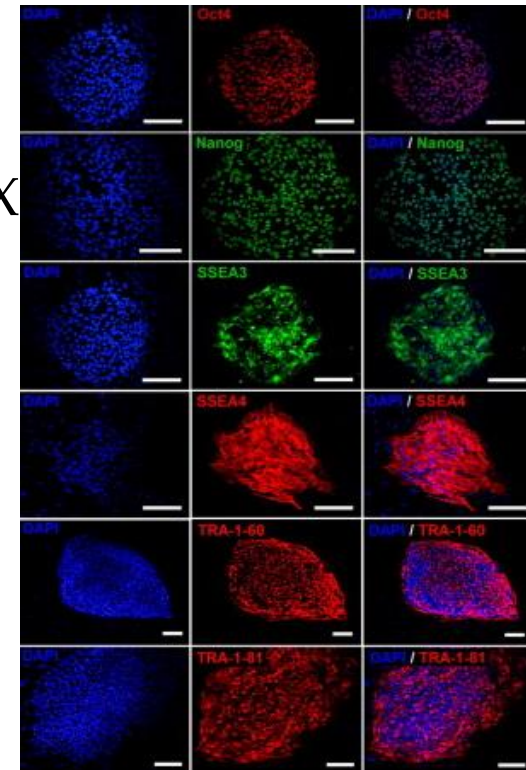
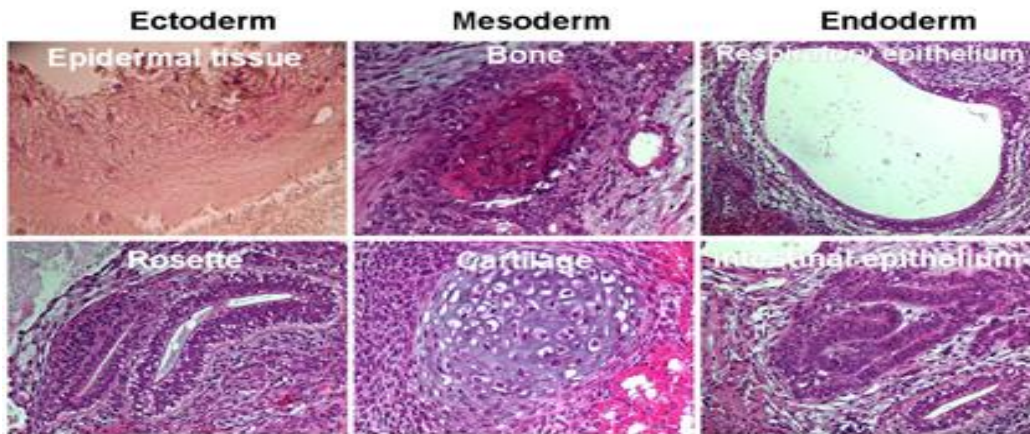

Идентификација hESCs

Мембрански маркери: TRA1-60, TRA1-81, SSEA3, SSEA4, CD9, CD90, МНС молекул I класе

Интрацелуларни маркери: NANOG, OCT4, REX1, SOX2

In vitro: плурипотентност
(диференцијација у сва 3 клицина листа)

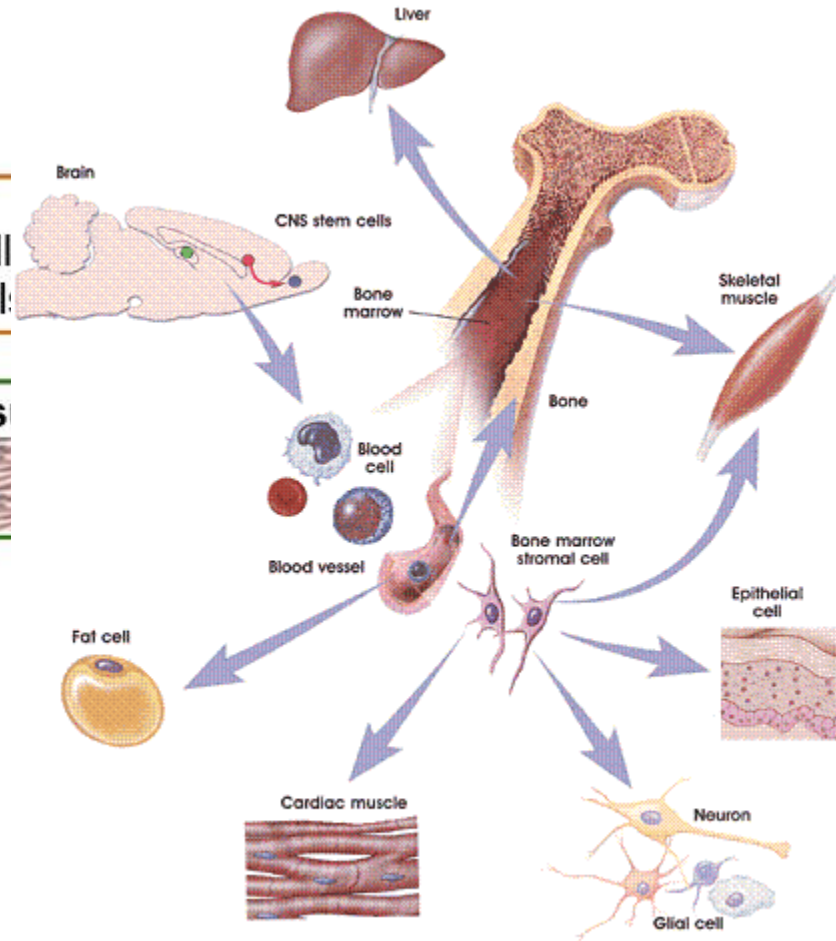
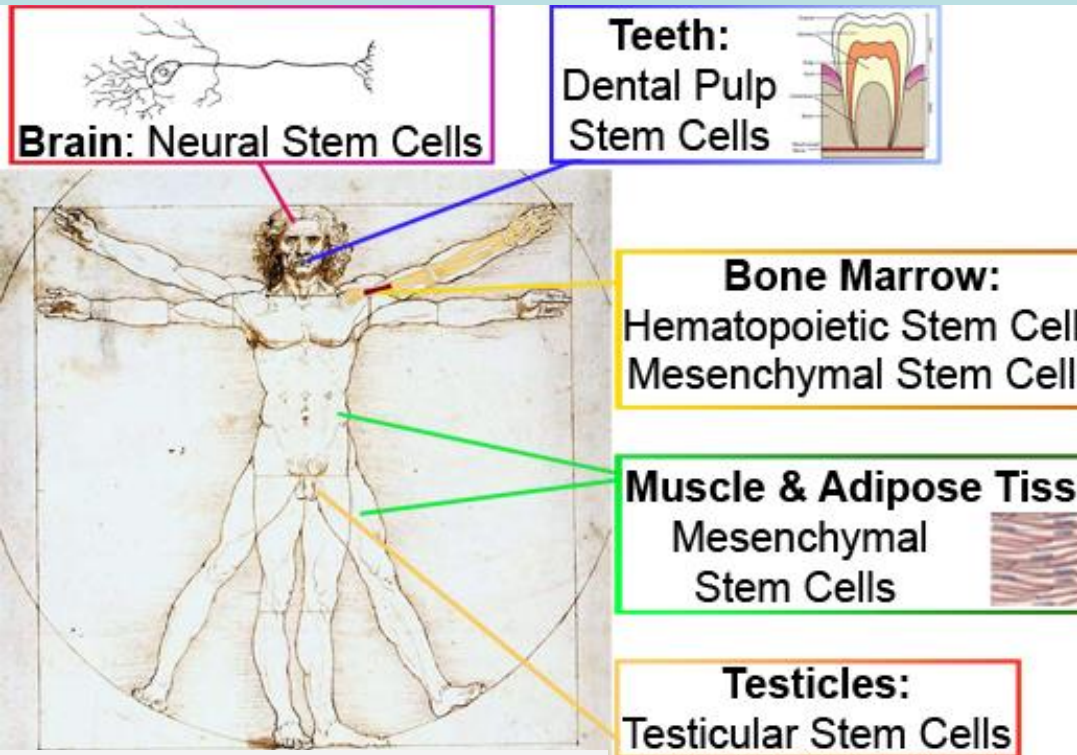

In vivo: настанак тератома након инјекције у SCID (*severe combined immunodeficiency*) миша

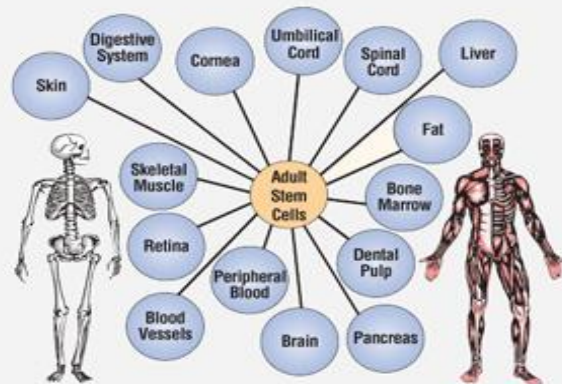

Адултне матичне ћелије у организму

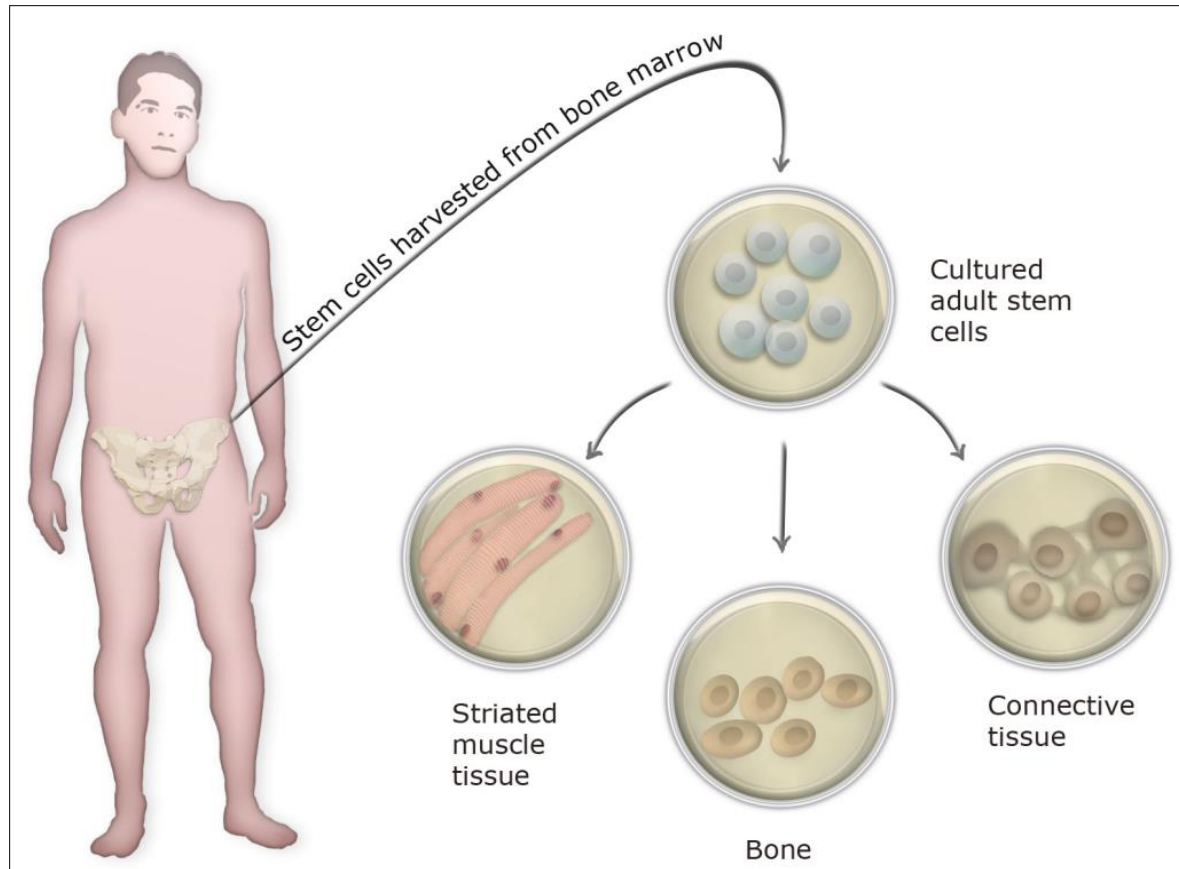
© 2001 Terese Winslow, Lydia Kibiuk, Caitlin Duckwall

Where are adult stem cells found?

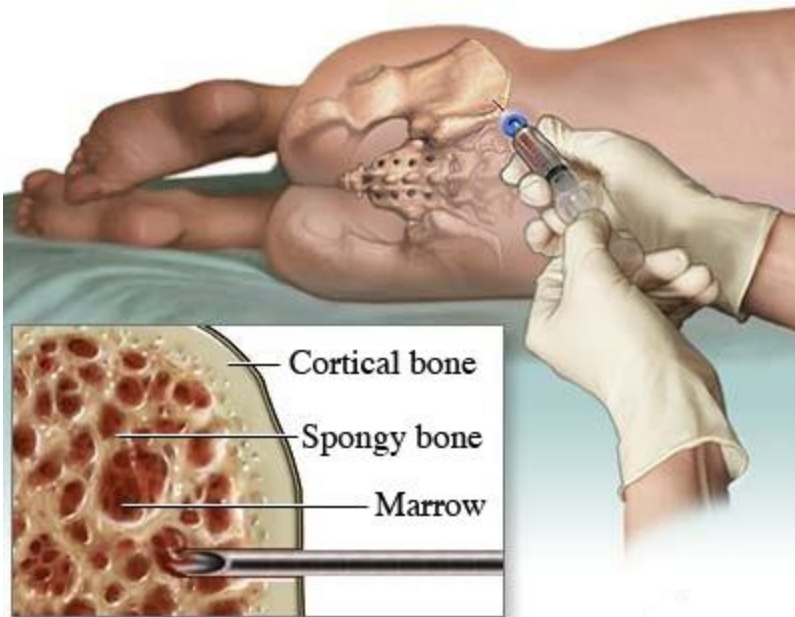
Адултне матичне ћелије

- Мезенхималне матичне ћелије (MSCs)
- Индуковане плурипотентне матичне ћелије (iPSCs)

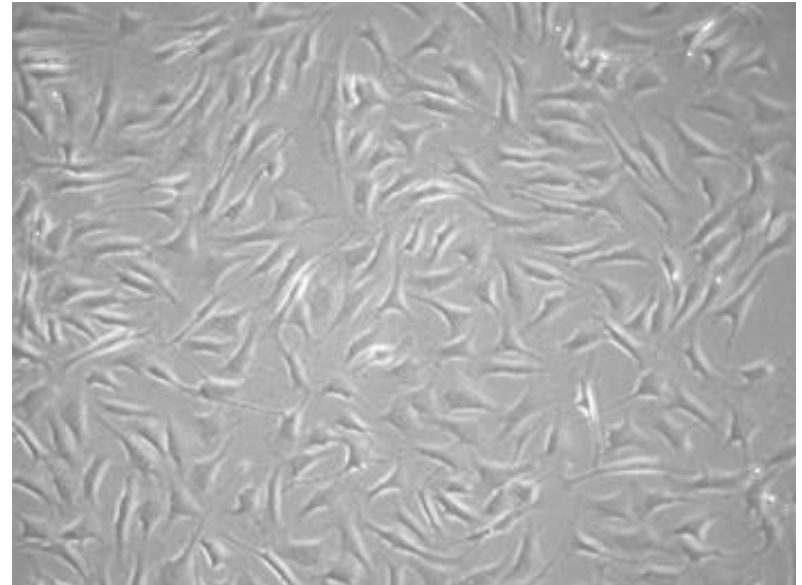
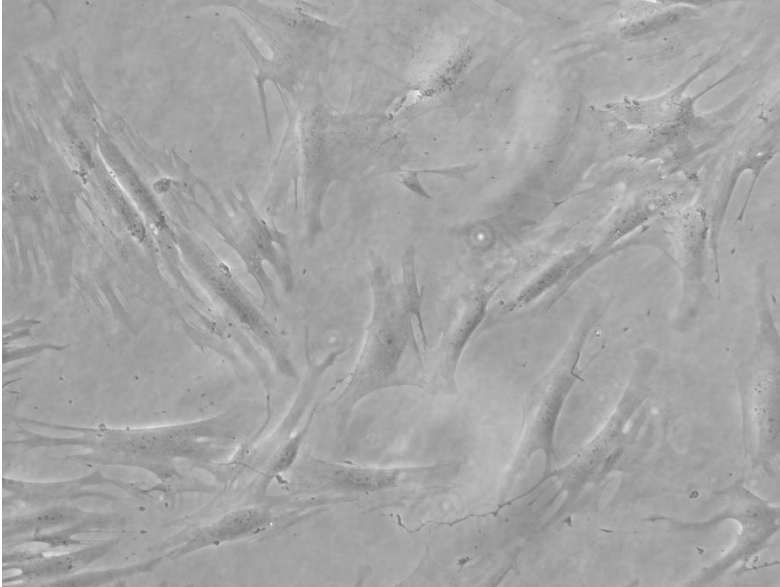
Мезенхималне матичне ћелије (MSC)

- Костна срж, масно ткиво, периферна крв, пупчаник, амнионска течност,...

Мезенхималне матичне ћелије

- Вретенаст изглед, добро адхерирају за пластику
- Медијум за раст (DMEM, FBS, L-glutamine, penicillin/streptomycin)
- Проблем: након изолације могуће присуство хетерогених ћелијских колонија

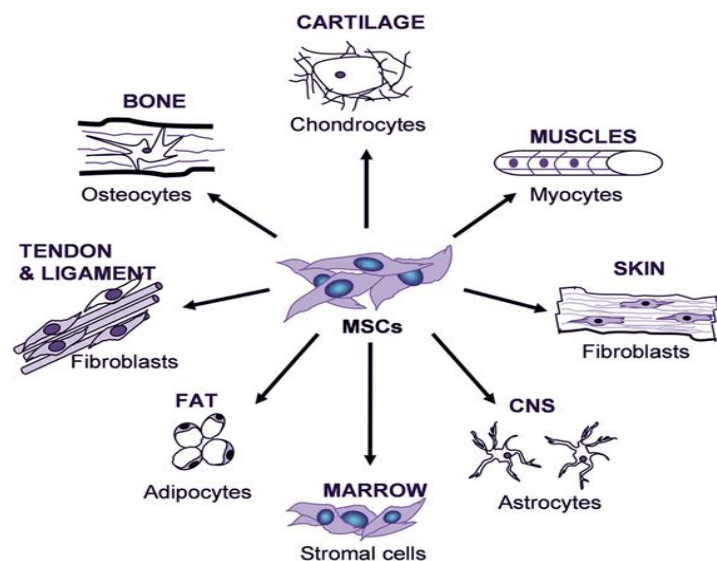
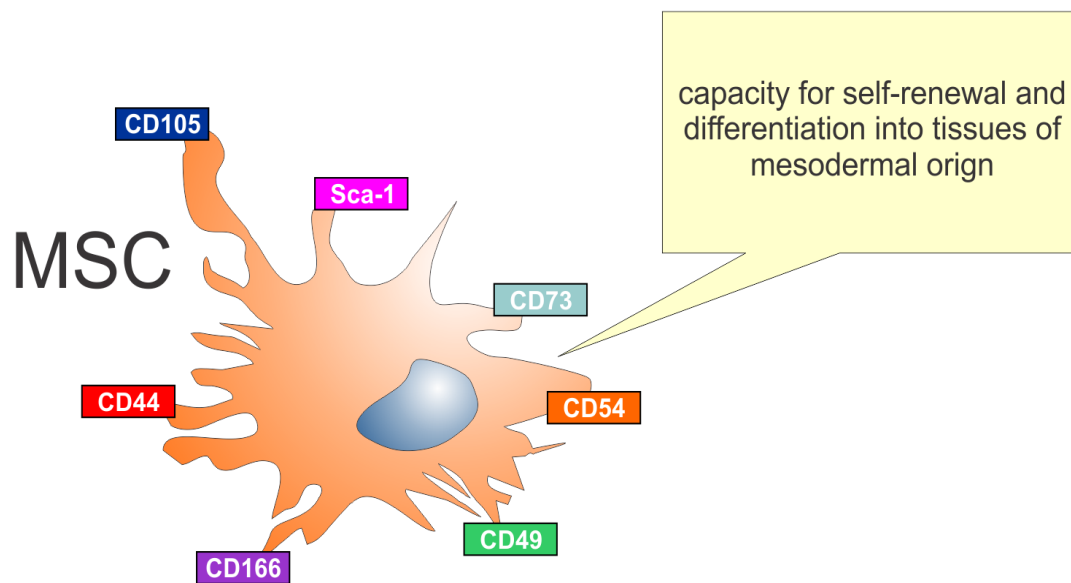

Идентификација MSCs

MSC поседују способност самообнављања и диференцирања у мезодермалне ћелије.

Експримирају мембранске маркере: CD105, Sca-1, CD73, CD44, CD49, CD54, CD166,
а не експримирају CD14, CD34, LFA-1, CD45 (карактеристичне за хематопоеетске ћелије), glycosphorin A (еритроцити), CD31 (тромбоцити и ендотелне ћелије).

Терапијски потенцијал мезенхималних матичних ћелија

- Регенеративни потенцијал

MSCs могу да диферентују у:

Адипоците

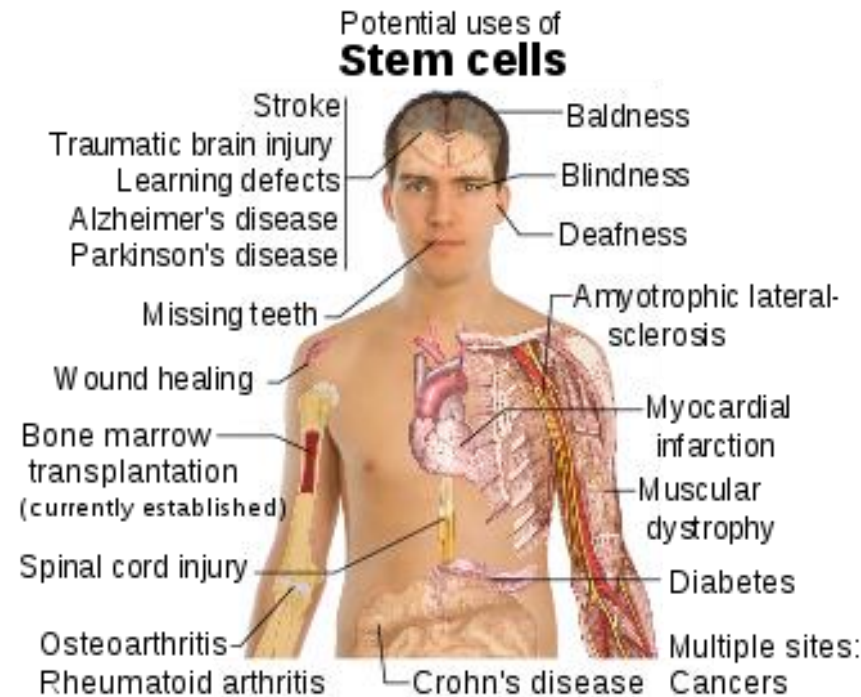
Хондроците

Остеобласте

β ћелије панкреаса

Ендотелне ћелије

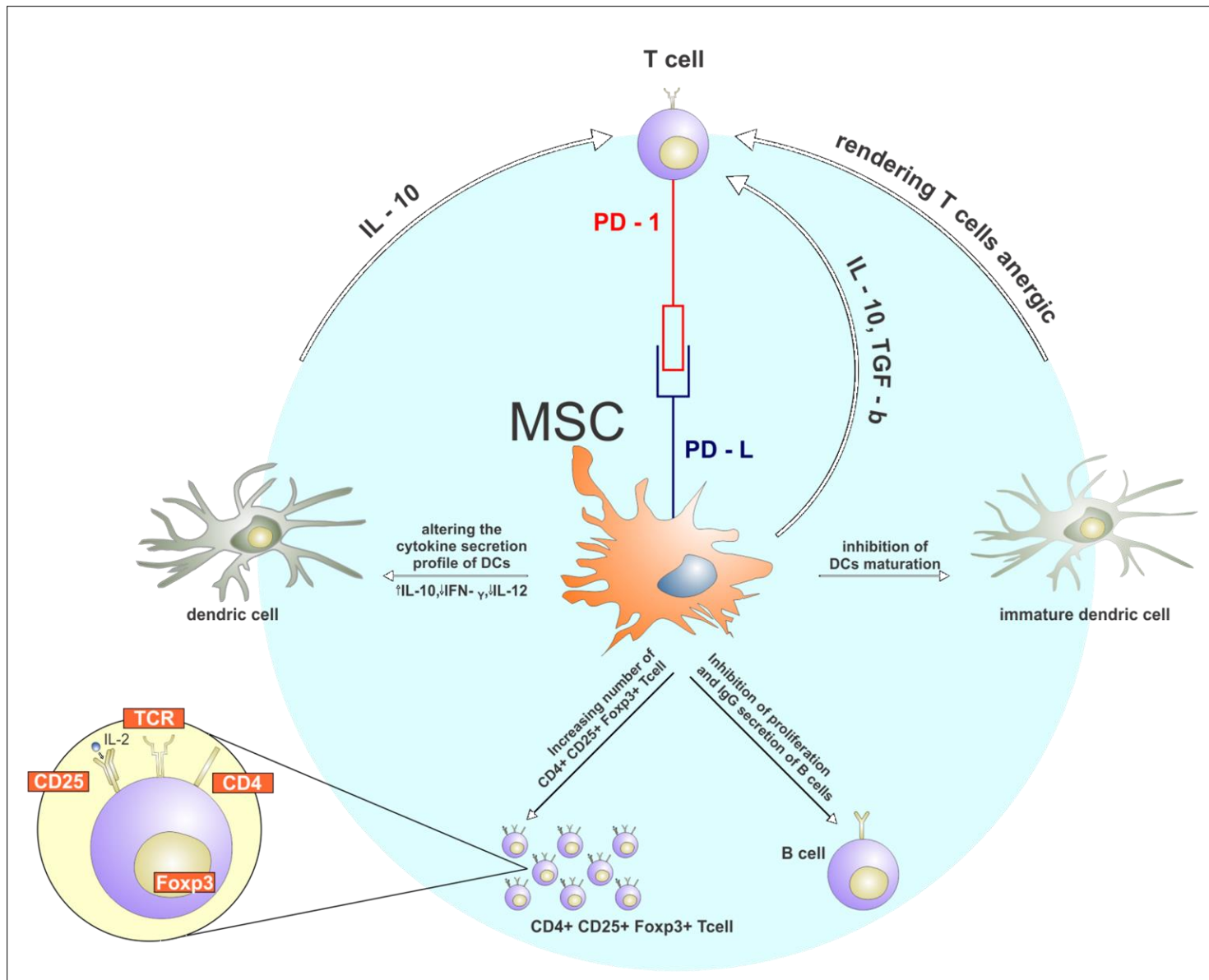
Миоците, кардиомиоците, ...

- Имуномодулаторне карактеристике

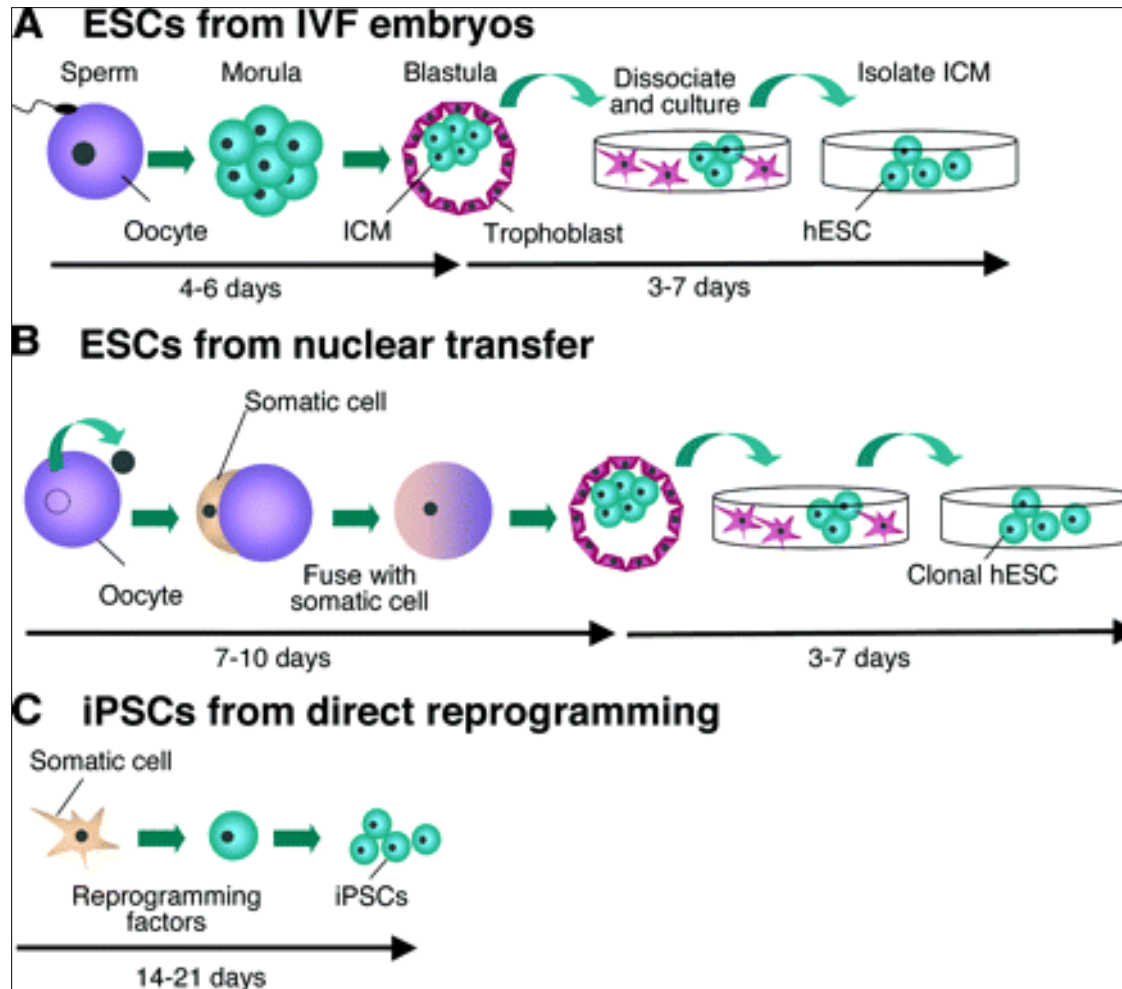
утицај на дендритичне ћелије, Т и В лимфоците, Т регулаторне ћелије

Имуномодуладорна својства MSCs

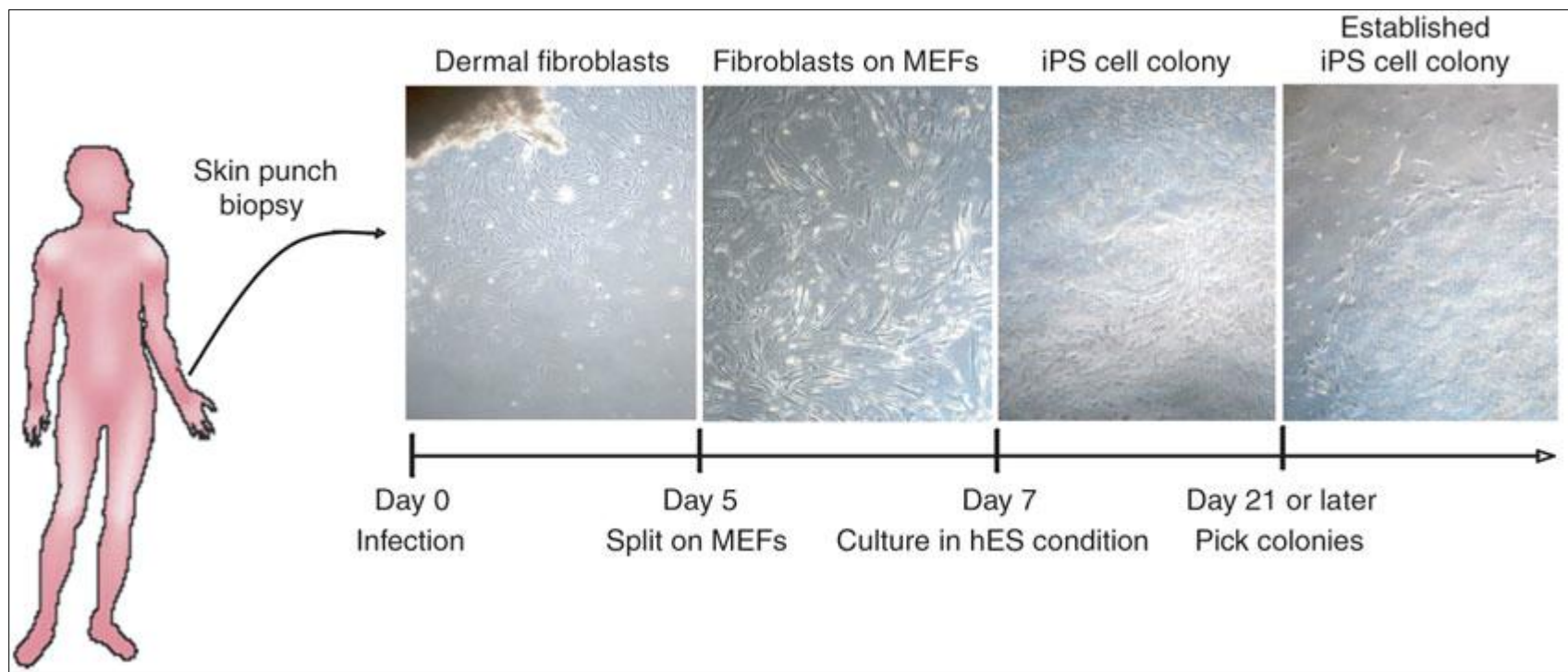
Индуковане плурипотентне матичне ћелије (iPSCs)

репрограмиране адултне соматске ћелије

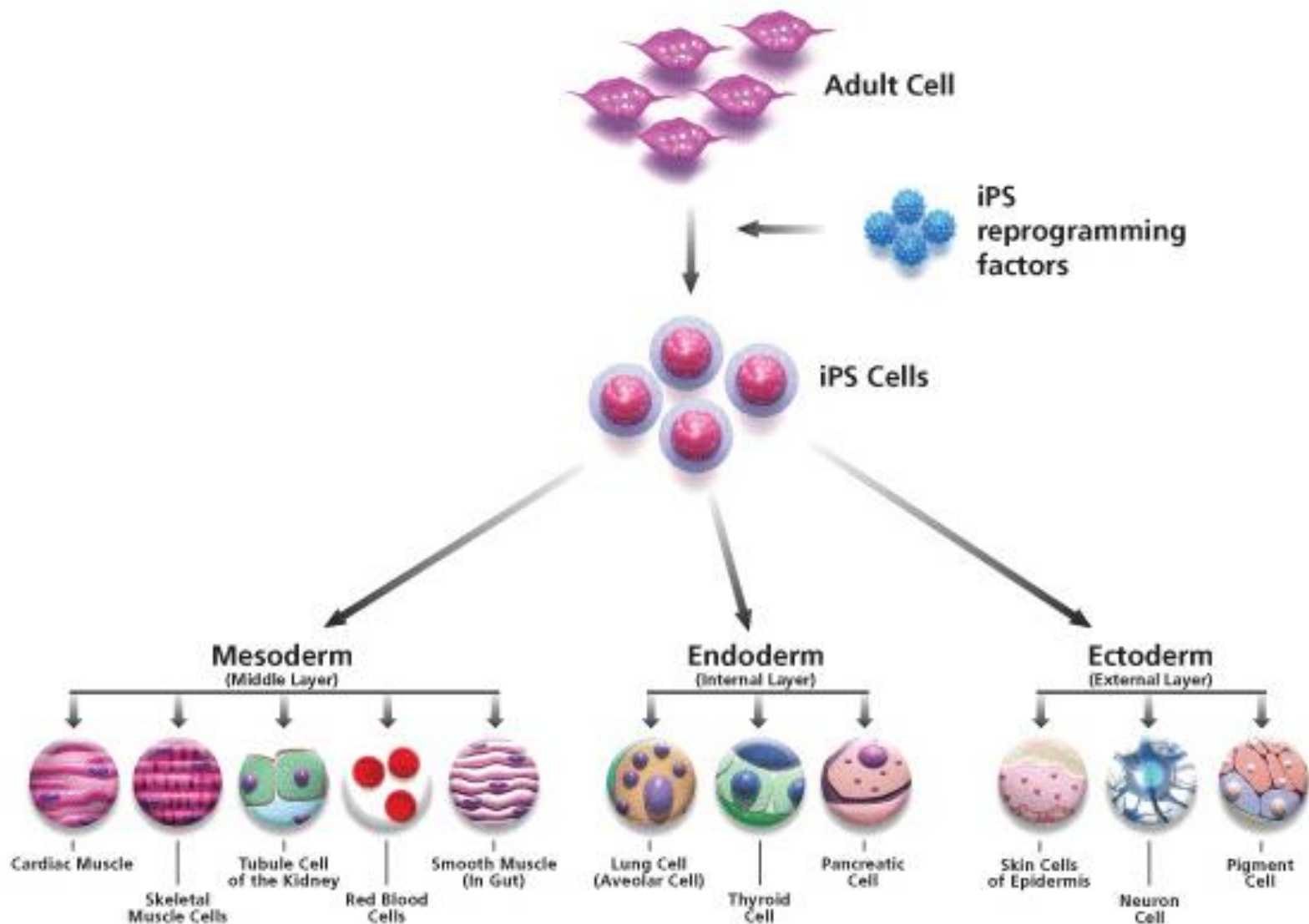

Индуковане плурипотентне матичне ћелије (iPSCs)

Репрограмирање соматских ћелија у iPSCs индукованом експресијом гена Oct3/4, Sox2, c-Мус, Klf4 .

Индуковане плурипотентне матичне ћелије (iPSCs): плурипотентност

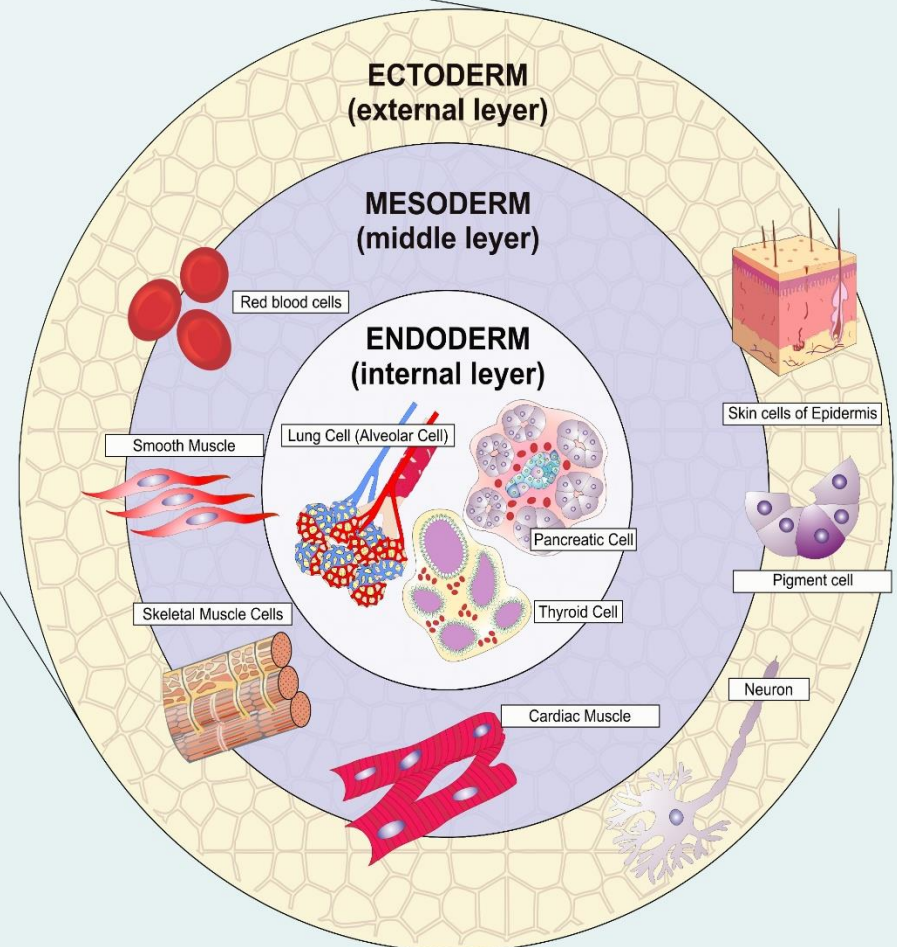
iPS

hESC

ECTODERM
Skin Cells of Epidermis
Neuron of Brain
Pigment Cell

MESODERM
Cardiac Muscle
Skeletal Muscle Cells
Tubule Cell of the Kidney
Red Blood Cells
Smooth Muscle (in Gut)

ECTODERM
Skin Cells of Epidermis
Neuron of Brain
Pigment Cell

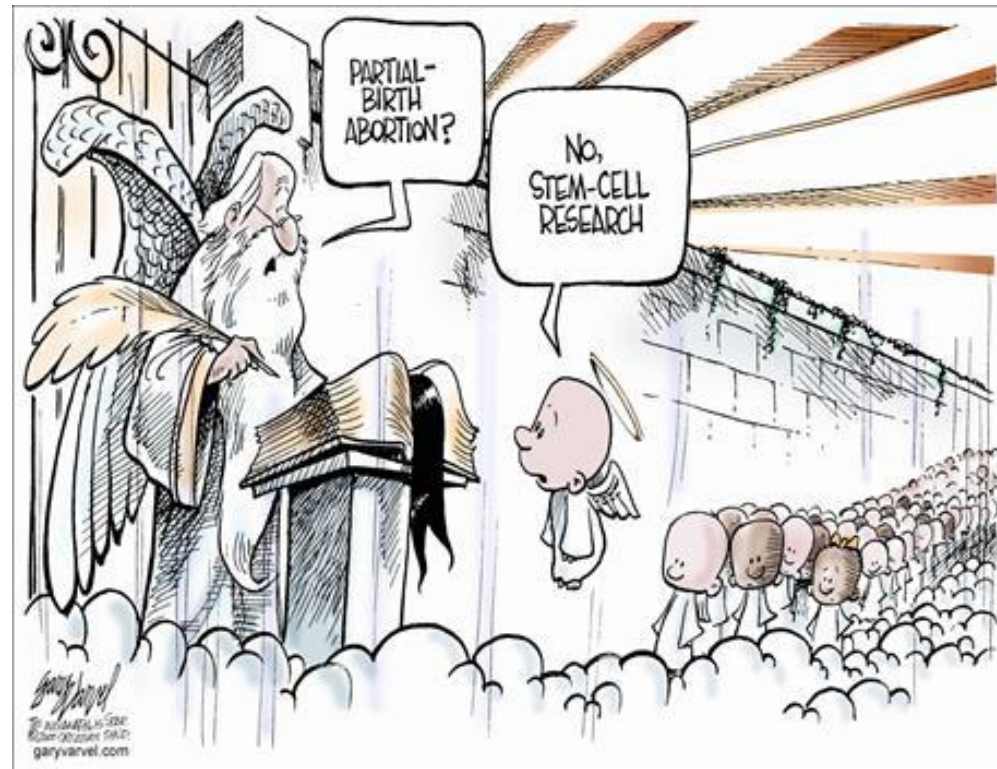
Проблеми за терапијску примену ESCs и iPSCs

Нестабилан кариотип и малигни потенцијал (ESCs и iPSCs)

Одбацивање ћелија услед имунског одговора (ESCs)

Тешкоће у пропагацији, ран улазак у „*senescence*” (iPSCs)

Етички разлози (ESCs)

Класификација матичних ћелија у односу на функцију и извор изолације

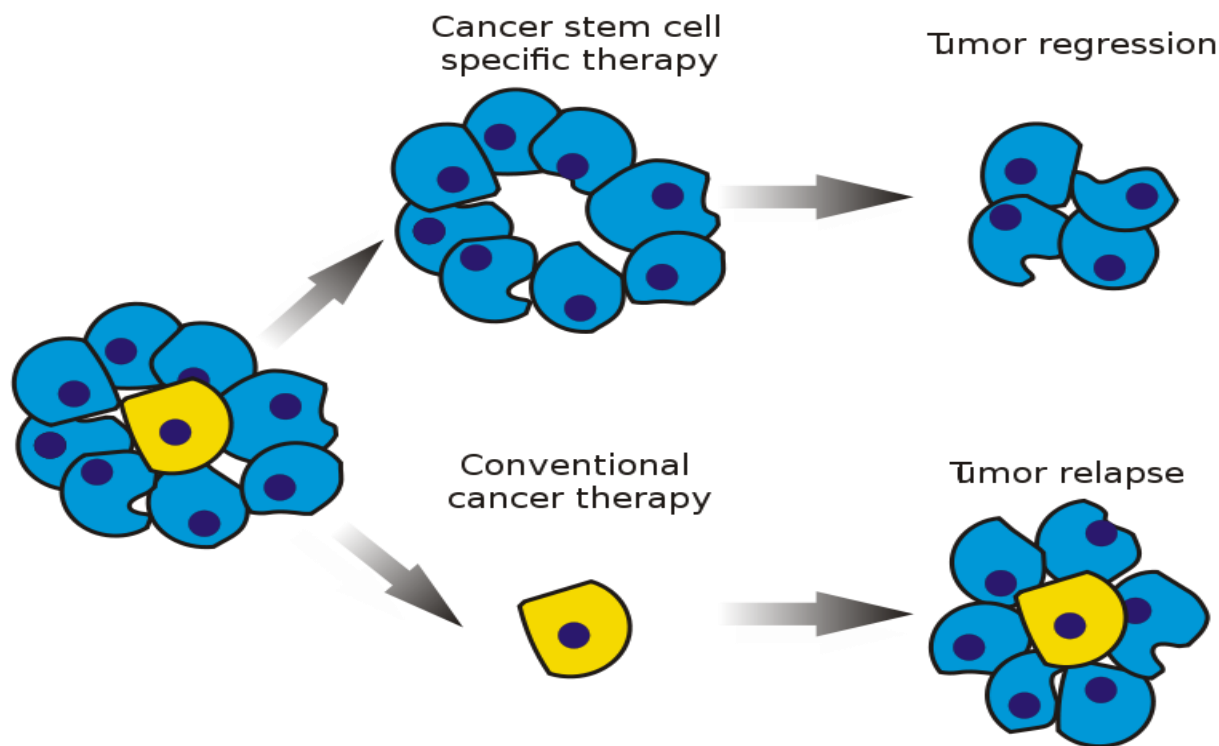
МАТИЧНЕ ЋЕЛИЈЕ у односу на функцију		МАТИЧНЕ ЋЕЛИЈЕ у односу на извор изолације		
нормалне	канцерске	ембрионалне	феталне	адултне

Матичне ћелије тумора

- Матичне ћелије тумора (енгл. *Cancer stem cells* CSCs) се називају *туморским* јер се изолују из тумора, а *матичним* јер, као и нормалне матичне ћелије, имају способност самообнављања и диференцијације у различите типове ћелија.
- Чине субпопулацију туморских ћелија које су одговорне за настанак рецидива и метастаза тумора .

Матичне ћелије тумора-терапија

- Познато је да конвенционална хемотерапија делује на диференциране ћелије и ћелије у процесу диференцијације, али не и на CSCs, те стога долази до рецидива

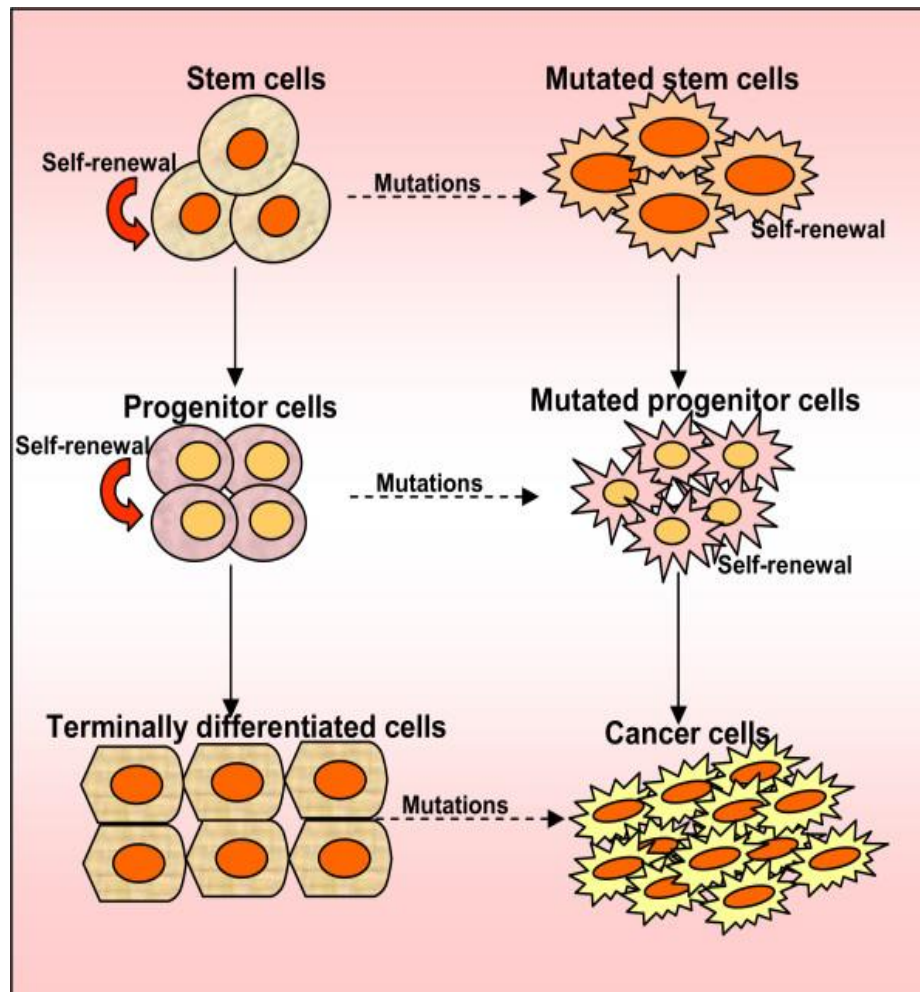

Матичне ћелије тумора

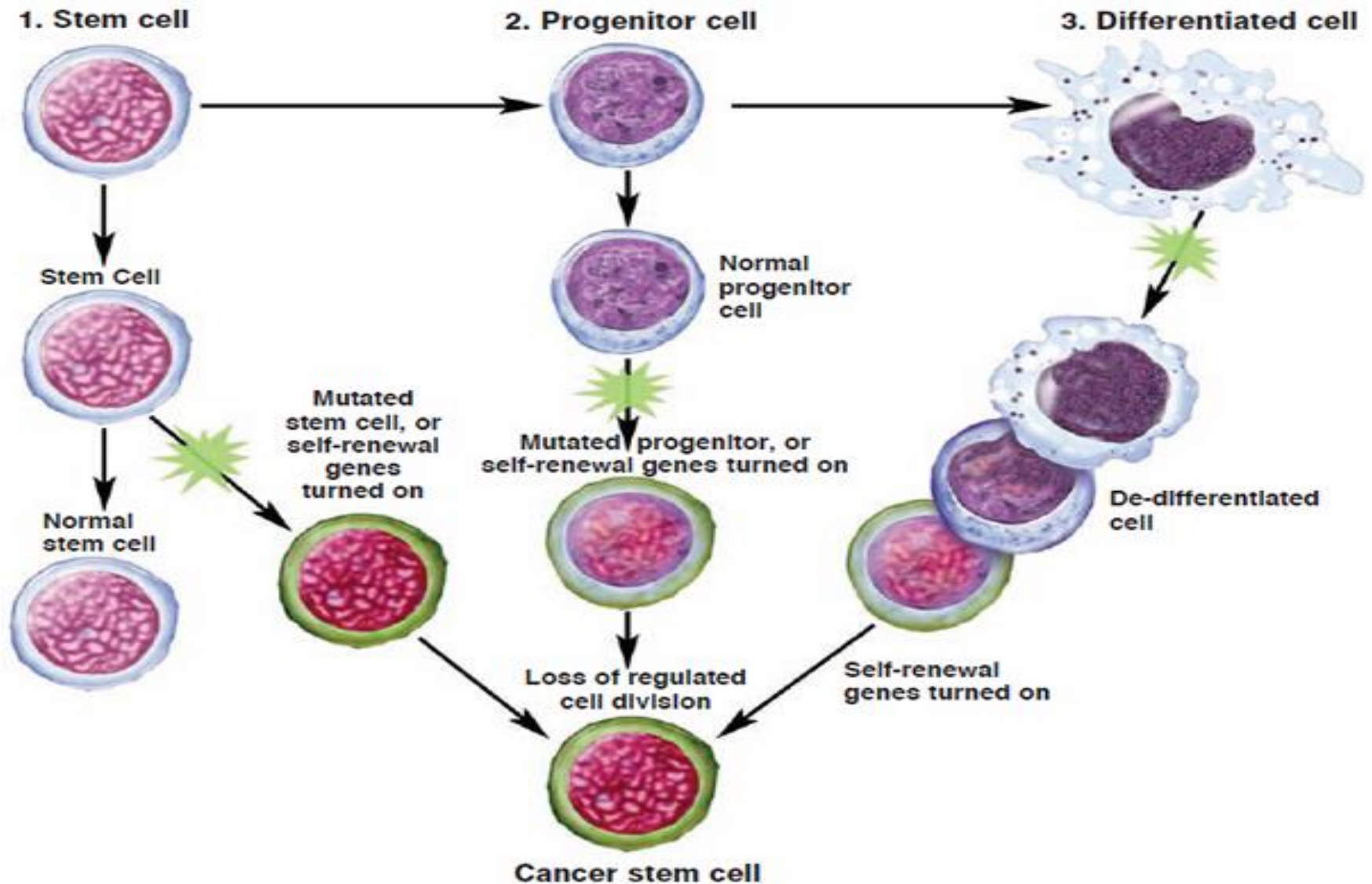
- Bonnet и Dick су први, 1997. године у *Nature Medicine*, објавили рад о матичним ћелијама тумора.
- Они су изоловали леукемијске ћелије које експримирају површински маркер **CD34**, а недостаје им **CD38**.
- аутори су потврдили да ова субпопулација **CD34+/CD38-** ћелија може иницирати настанак тумора код NOD/SCID мишева.

Порекло матичних ћелија тумора

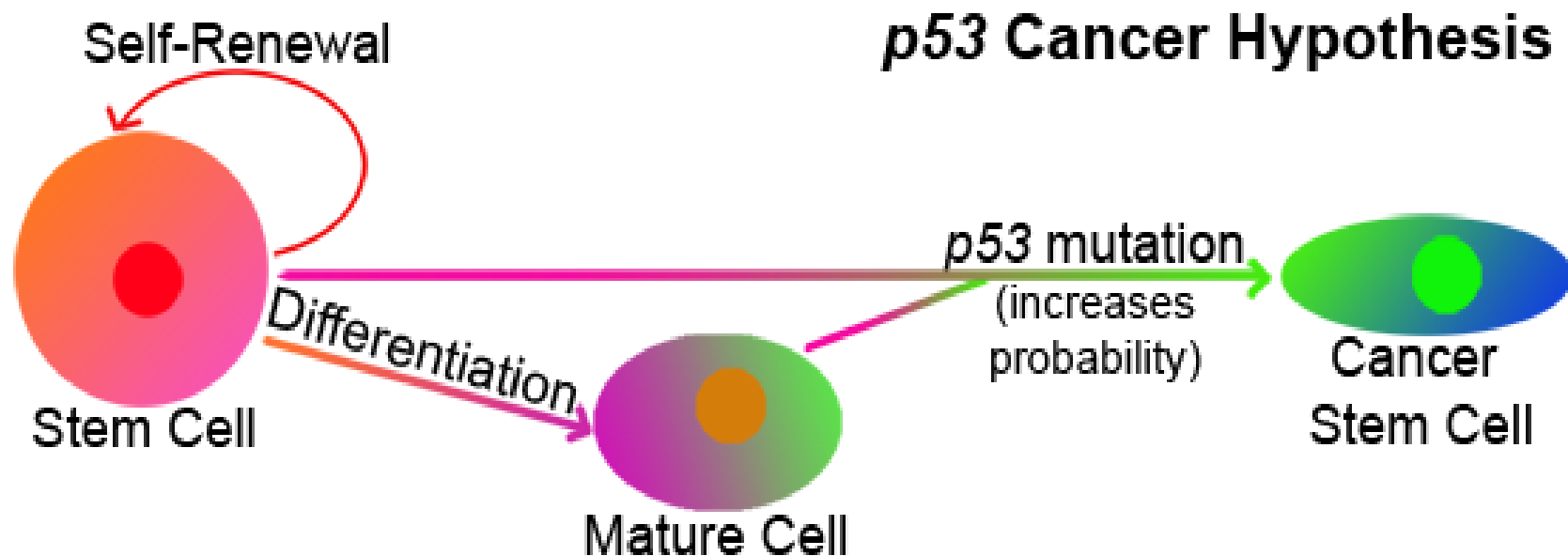
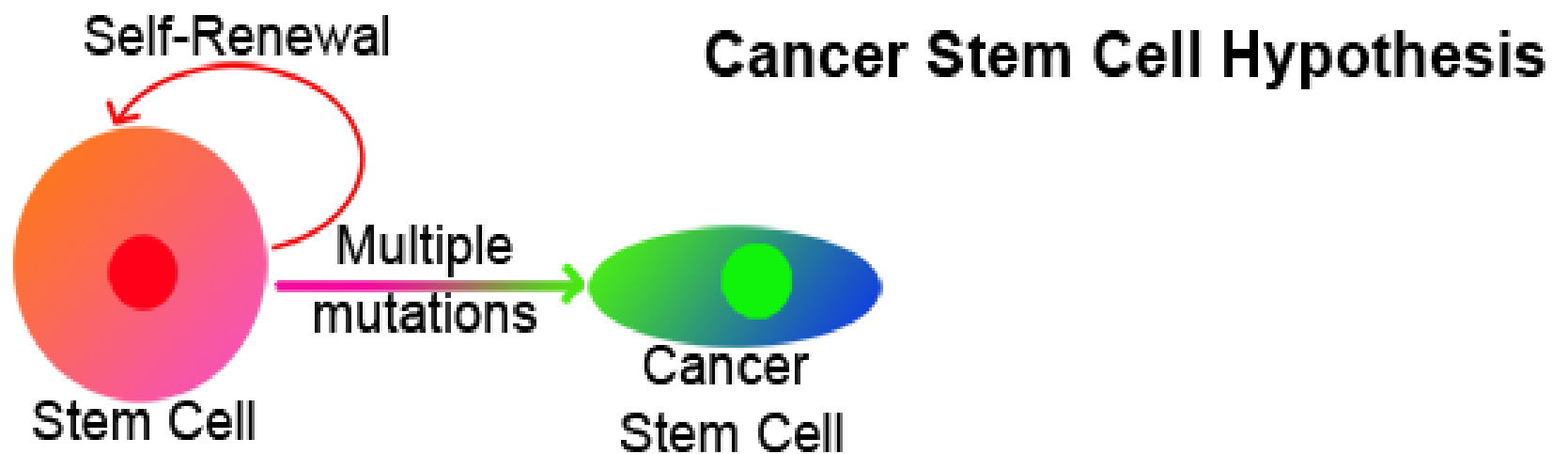

Порекло CSCs из: 1. нормалних матичних ћелија, 2. прогениторских ћелија, 3. терминално диференцираних ћелија

CSCs настају мутацијом матичних ћелија, прогениторских ћелија и терминално диференцираних ћелија

Хипотезе о настанку матичних ћелија тумора

Хипотезе о настанку матичних ћелија тумора

- Постоје две хипотезе о настанку матичних ћелија тумора:
Према првој, „Хипотези канцерских матичних ћелија“ (енгл. *Cancer stem cell hypothesis*), канцерске матичне ћелије настају само конверзијом из матичних ћелија због мултиплих мутација. Дакле, према овој теорији туморогенза почиње нагомилавањем мутација у једној врсти ћелија (матичним ћелијама из којих настају туморске матичне ћелије, односно тумор).

Према другој, „p53 канцерској хипотези“ (енгл. *p53 Cancer hypothesis*), услед мутације и поремећене функције p53, из било које ћелије организма (а не само из матичних) могу настати туморске матичне ћелије, односно тумор.

Дакле, резимирано, према првој теорији туморске матичне ћелије и тумор могу настати само мутацијама у матичним ћелијама, а према другој – све ћелије организма имају потенцијал за канцерогенезу.

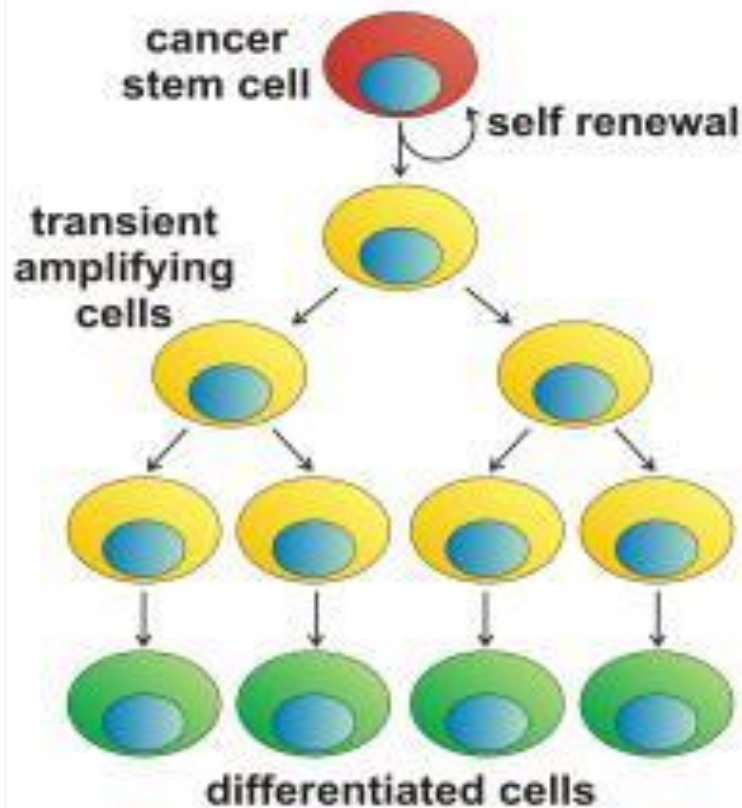

Два модела раста тумора

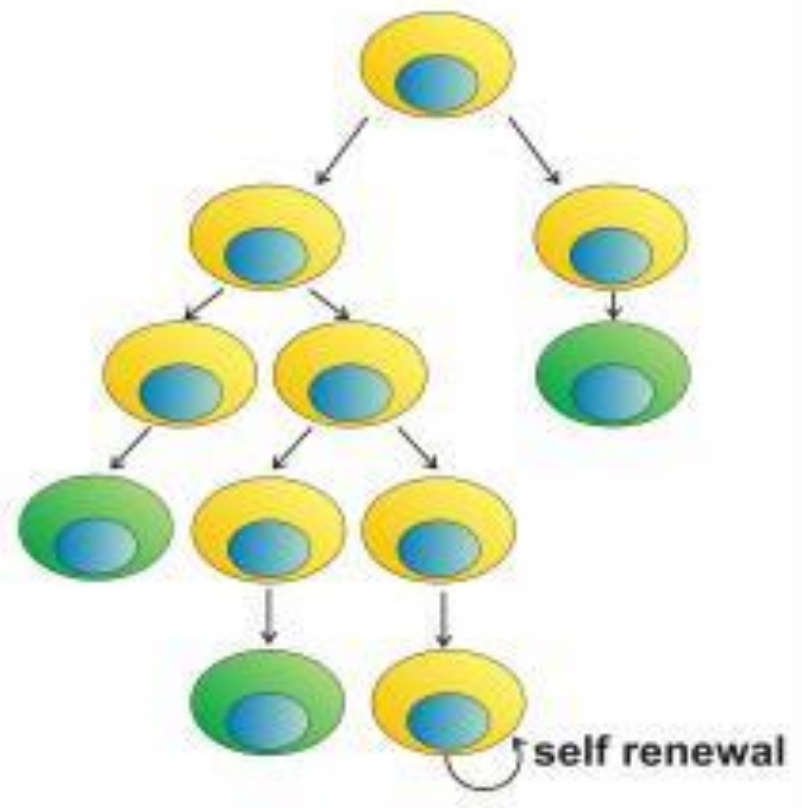
- Према првој теорији туморско ткиво расте као и друга нормална ткива организма. Односно, од матичне ћелије (која је хијерархијски највиша) настају прогениторске ћелије, а од њих диференциране или специјализоване ћелије. При томе, матичне ћелије имају способност самообнављања. Односно деобама повећава се број и матичних ћелија и ТА (транзитних појачавајућих ћелија). ТА се деле неколико пута, а затим дају диференцирану ћелију која више нема могућност дељења. Значи, према овој теорији формирање тумора је организован процес где од туморске матичне ћелије настају све ћелије тумора.
- За разлику од претходне теорије, према стохистичкој- свака ћелија тумора има могућност и деобе и самообнављања. Дакле, формирање тумора није организован и уређен процес и по принципу случајности (стохистички) долази или до диференцијације или самообнављања ћелија тумора.
- Вероватно да су и једна и друга теорија тачне, у зависности од врсте тумора. Односно, настанку неких тумора вероватно одговара прва теорија, а неким друга стохистичка теорија.

Модел туморских матичних ћелија и СТОХИСТИЧКИ МОДЕЛ

The cancer stem cell model

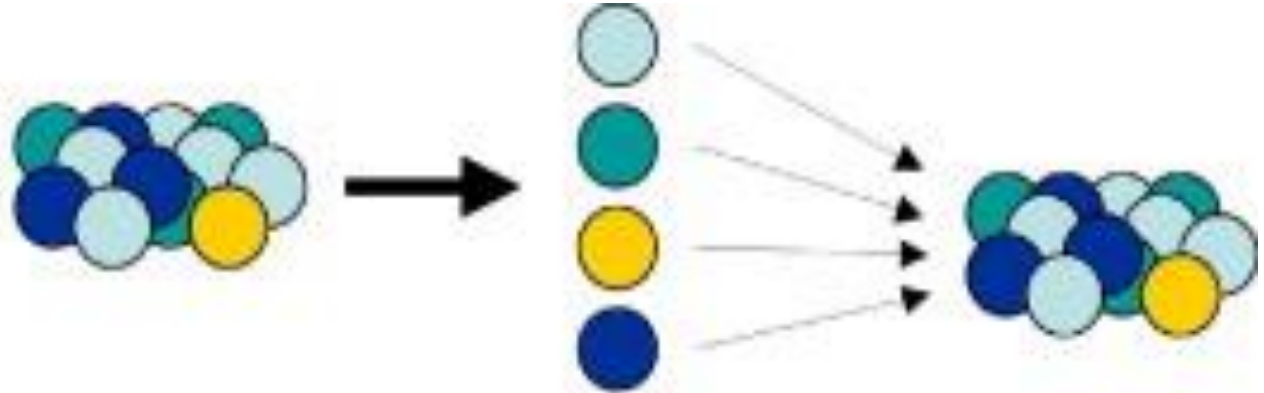

The stochastic model

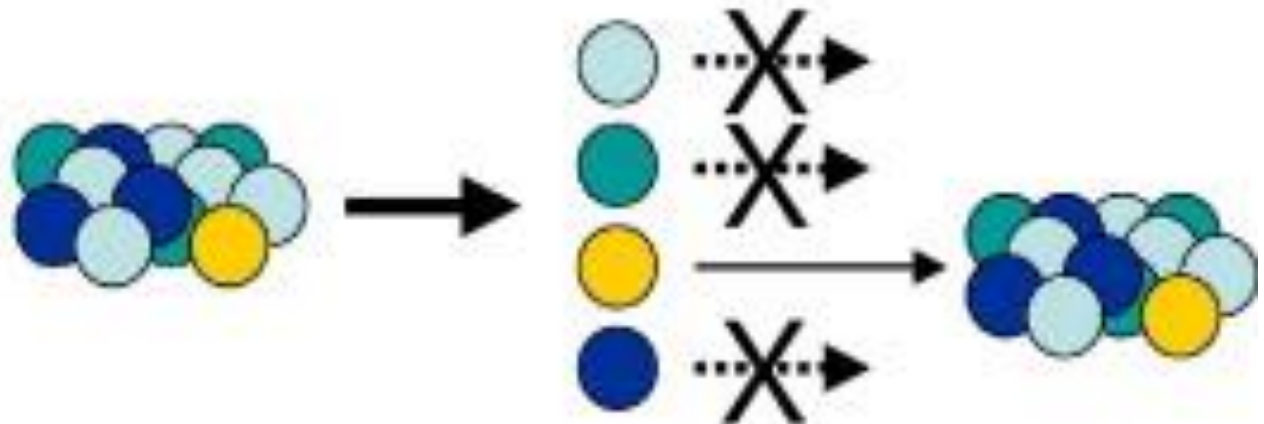

Модел туморских матичних ћелија и СТОХИСТИЧКИ МОДЕЛ

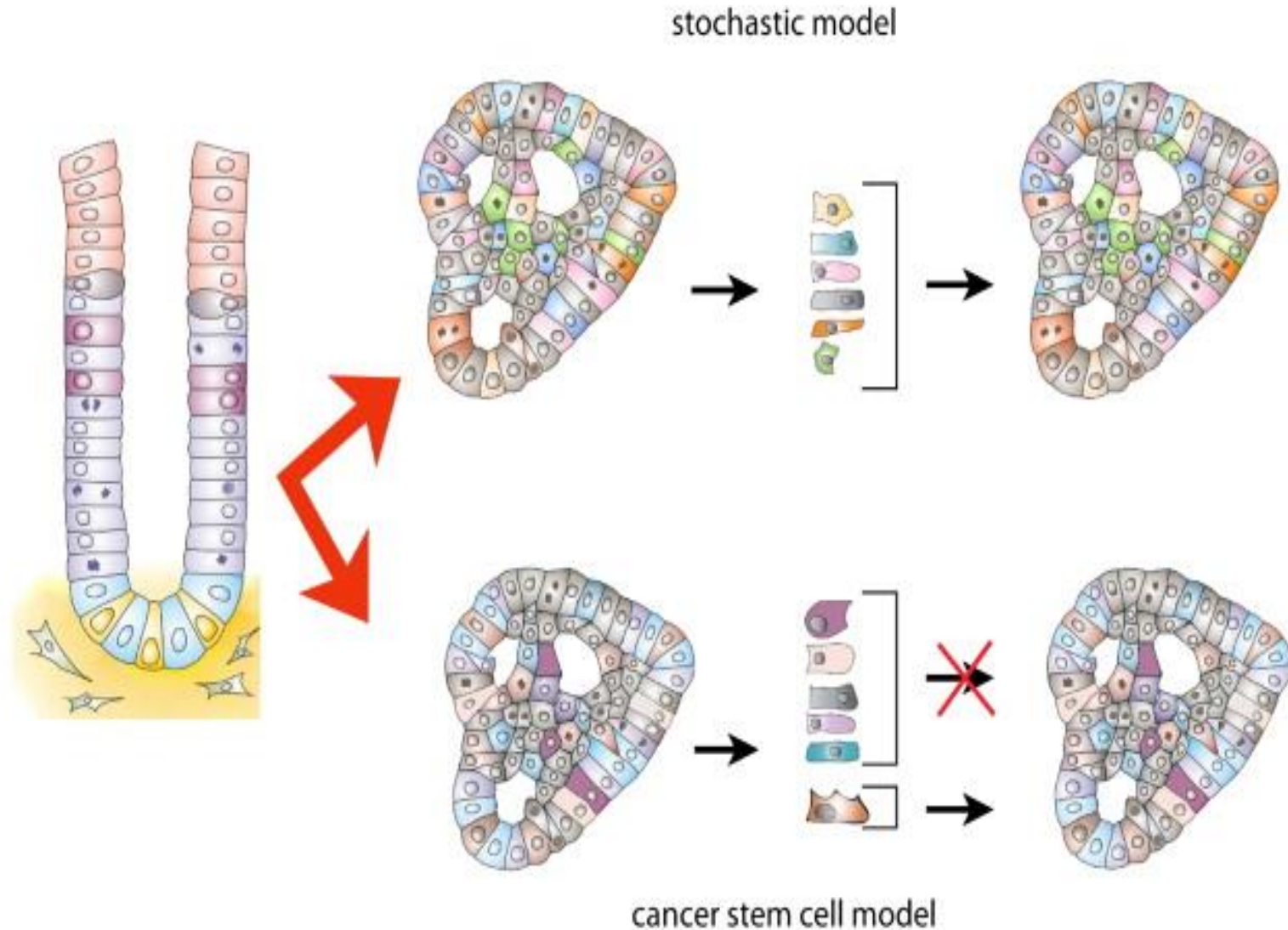
Random
Stochastic

Hierarchical
Cancer stem cell

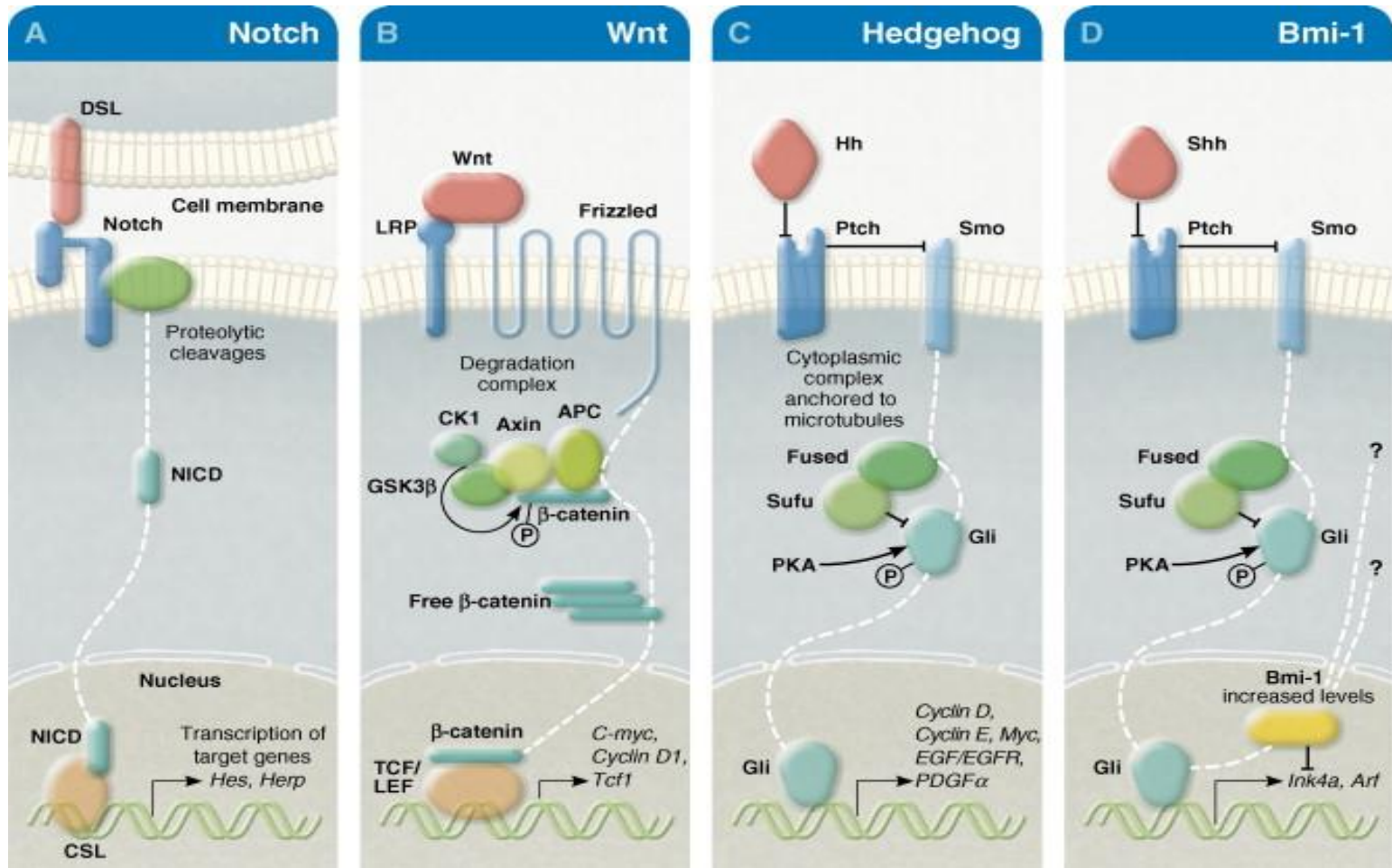
Модел туморских матичних ћелија и стохистички модел у танком цреву

Сигнални путеви матичних ћелија тумора

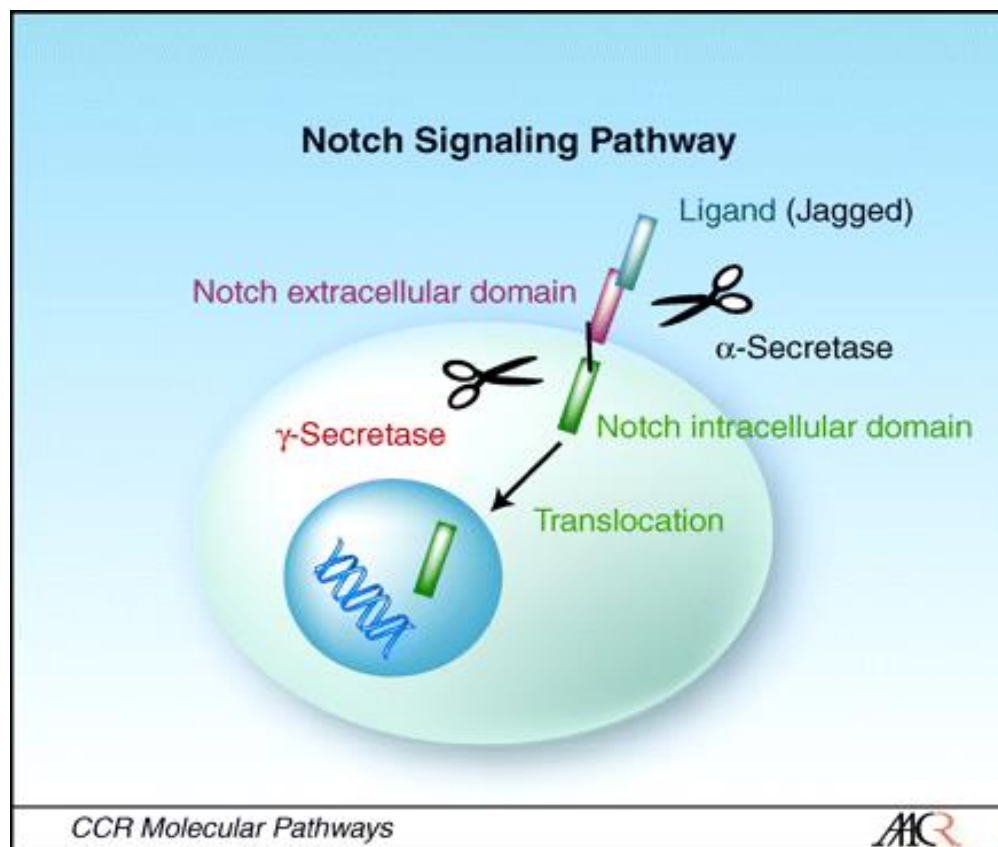
- Најважнији сигнални путеви за канцерске матичне ћелије су Notch и Wnt сигнални пут, али последња истраживања указују и на значај Hedgehog и Bmi-1 сигналних путева.

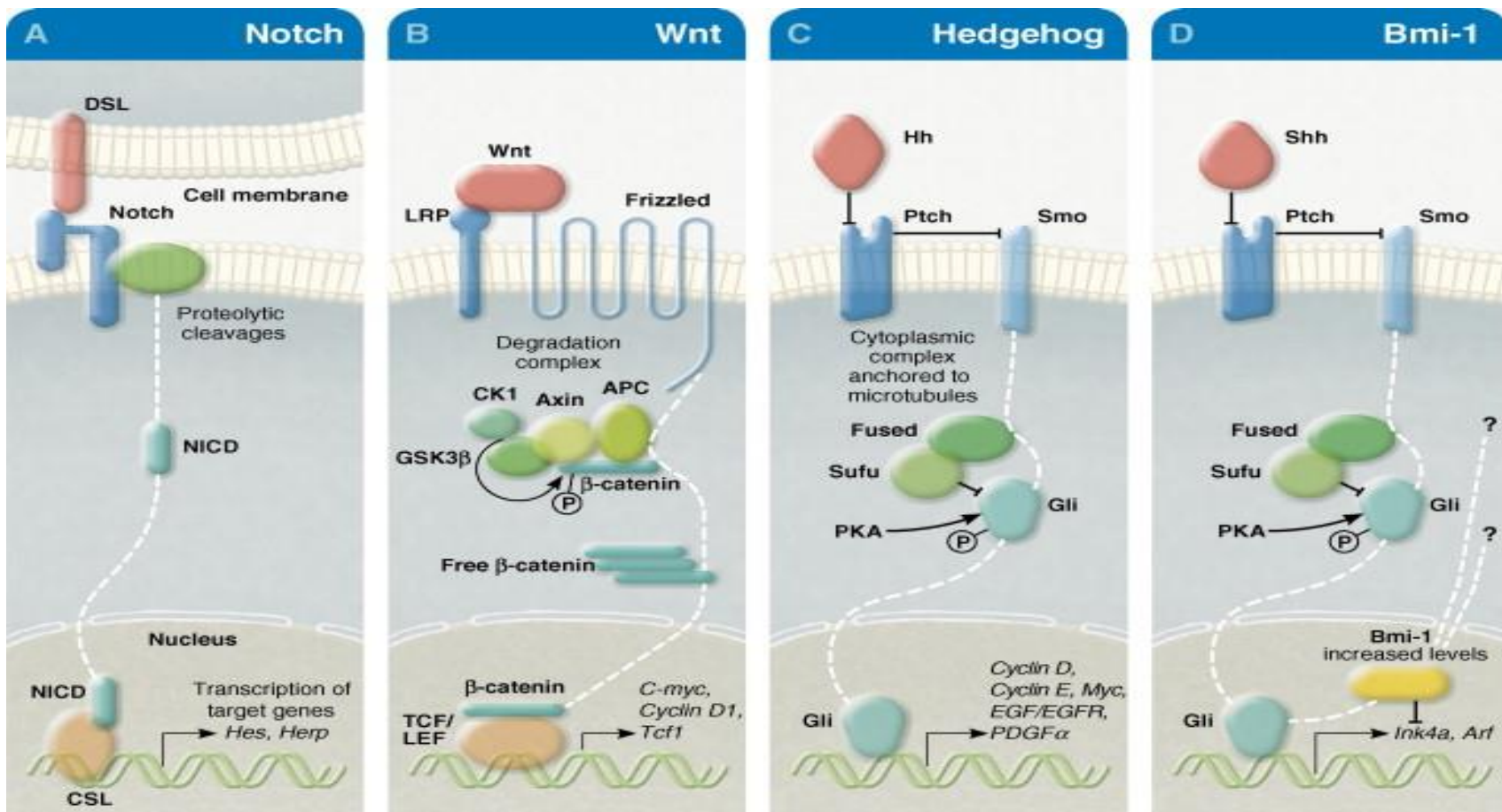
Notch сигнални пут

- По везивању DSL лиганада (Delta, Serrate, Lag-2) за Notch трансмембрански рецептор суседне ћелије, долази до протеолитичке разградње рецептора и ослобађања унутарћелијског домена NICD (енгл. *Notch Intra-Cellular Domain*) који се премешта у једро.

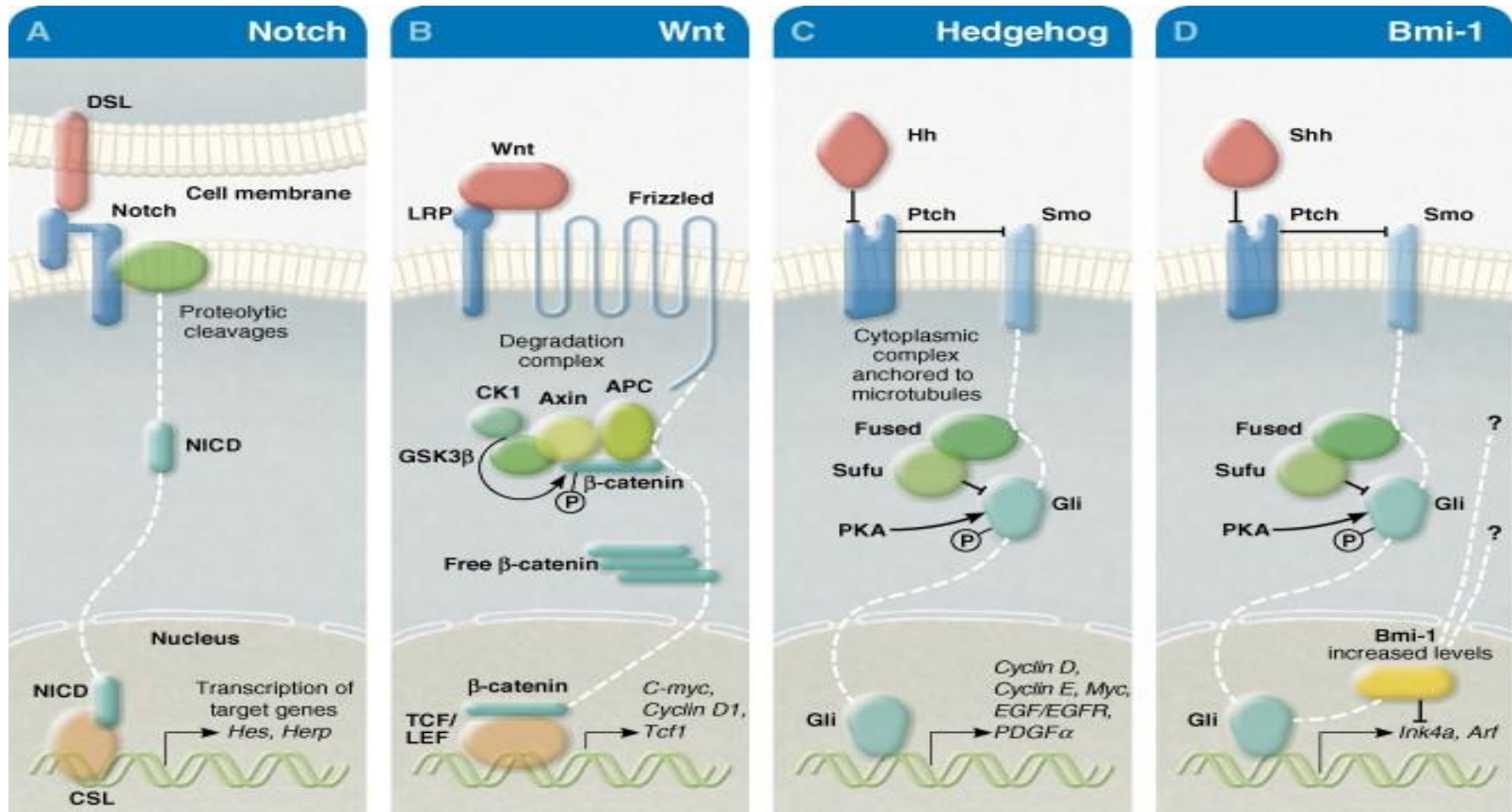
Notch сигнални пут

- По транслокацији у једро NICD интерагује са ДНК везујућим протеином CSL. Након тога CSL се „претвара“ у транскрипциони активатор Notch циљних гена (*Hes* и *Herp*) чијом активацијом ћелија остаје у недиференцираном облику.

Wnt сигнални пут

- Везивањем Wnt протеина за површински *Frizzled* рецептор доводи до активације DSH протеина (*Dishevelled family proteins*) који има улогу да инхибише комплекс axin/GSK-3/APC. β -catenin улази у једро и интерагује са транскрипционим факторима из фамилије TCF/LEF и утиче на експресију одређених gena

Hedgehog сигнални пут

Започиње везивањем Hedgehog протеина (Sonic Hedgehog (Shh), Indian Hedgehog (Ihh), Desert Hedgehog (Dhh)) за трансмембрански Patched рецептор чиме инхибирају његову активност, што за последицу има фосфорилацију и транслокацију Smoothened протеина на површину ћелије.

У унутарћелијском спровођењу сигнала са Smoothened протеина учествују Gli протеини чија се разградња спречава у присуству Hedgehog протеина.

Gli протеина који се даље транспортују у једро где активирају транскрипцију гена.

